

مطالعه تطبیقی مفهوم و آثار حق تقدم در حقوق اختراعات

محمود صادقی^{۱*}، حبیب رضانی آکریدی^۲

۱. دانشیار دانشکده حقوق دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران

۲. دانشجوی دکتری حقوق خصوصی دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران

پذیرش: ۹۴/۳/۹

دریافت: ۹۲/۱۱/۲۵

چکیده

حق تقدم، حقی است که به موجب آن حق اولین ثبت کننده اظهارنامه اختراع در یکی از کشورهای عضو کنوانسیون، معاهده و یا موافقتنامه برای ثبت اختراع در دیگر کشور یا کشورهای عضو آن، برای مدت محدودی حفظ می شود. حق مذکور، مهلت ارفاقی و حق تقدم خاص دارای ماهیت واحدی هستند. حق تقدم ممکن است به موجب معاهده های چندجانبه، دوجانبه و یا به صورت حق تقدم داخلی مطرح شود. اصولاً حق تقدم یا درخواست آن قابل رد نیست و به موجب اصل استقلال گواهینامه اختراع، بطلان اظهارنامه ثبت اختراع، منجر به رد حق تقدم نمی شود.

حق تقدم نقش مهمی در حمایت از متقاضی ثبت اختراع ایفا می کند که شامل امکان ثبت اختراع در کشورهای عضو کنوانسیون، معاهده و یا موافقتنامه در یک دوره زمانی؛ معیار زمانی در تعیین وصف تازگی و گام ابتکاری در اختراع ادعایی؛ افشا و انتشار اختراع؛ افشای بهترین طریق پیاده سازی اختراع می شود و همچنین صرفه جویی در هزینه و ایجاد فرصت برای ثبت در کشورهای مختلف را نیز به همراه دارد. اثر مهمی که این حق برای صاحبان فکر ایجاد می-

E-mail: sadegh_m@modares.ac.ir

* نویسنده مسؤول مقاله:

کند، آرامش خاطر در حمایت از آثار فکری است.

واژگان کلیدی: حق تقدم، متقاضی ثبت اختراع، افشای اختراع، انتشار اختراع

۱. مقدمه

بشر امروز بیش از گذشته نیازمند است؛ لکن نیازهایش را نه با توسل به زور، بلکه با تکیه بر اندیشه برآورده می‌سازد. از سوی دیگر بشر نیازمند، اندیشه‌اش را رایگان در خدمت دیگران به کار نمی‌بندد. در این راستا حقوق مالکیت فکری مطرح شده است که رسالت آن حمایت از اثر فکری است.

نیازهای روزافزون سبب شده است تا پژوهشگران و مخترعان در سراسر دنیا در یک زمان در جهت یافتن راه‌حل برای مشکلی به تحقیق بپردازند. حقوق مالکیت فکری و به طور دقیق حقوق مالکیت صنعتی، از کسی که مشکلی را حل کرده است حمایت می‌کند. به غیر از حقوق آمریکا که از اولین مخترع حمایت می‌کند [۱، ص ۱]، سایر کشورها اولین شخصی را که اختراعش را به ثبت برساند مورد حمایت قرار می‌دهند. متقاضی به دنبال کسب حمایت در سایر کشورها است؛ زیرا ممکن است مخترعان دیگر یا سوءاستفاده‌کنندگان اختراعش را به ثبت برسانند. از سوی دیگر و از آن‌جا که نمی‌توان در یک زمان اظهارنامه را در چندین کشور به ثبت رساند، اصل حق تقدم مطرح شده است. به موجب کنوانسیون پاریس که برای حمایت از مالکیت صنعتی فراهم شده است، زمانی که اظهارنامه در یکی از کشورهای عضو ثبت شد، می‌توان حق تقدم را در کشورهای دیگر عضو کنوانسیون مطالبه کرد. حال سؤالاتی که مطرح می‌شود این است که مفهوم حق تقدم چیست؟ حدود آن چیست؟ و چه آثاری بر آن مترتب است؟ در این پژوهش سعی شده است که به سؤالات مذکور پاسخ داده شود.

۲. مفهوم حق تقدم

در جایی که متقاضی حق اختراع می‌خواهد یک اختراع را در چند کشور به ثبت برساند هزینه زیادی را باید متحمل شود؛ زیرا مدارک را باید به زبان‌های مختلف ترجمه کند و برای هر یک از کشورها ملزم به رعایت رویه‌های خاصی است. برای کاهش این بار، کنوانسیون پاریس حق تقدم را پیش‌بینی کرده است. کنوانسیون فوق‌الذکر در قسمت ۱ بند «الف» ماده ۴ مقرر می‌دارد: «کسی که با رعایت مقررات معمول در یکی از ممالک عضو اتحادیه تقاضای ورقه اختراع ... کرده باشد، خودش یا ذیحق او برای تسلیم اظهارنامه در سایر کشورهای اتحادیه در مهلت‌های مقرر ... از حق تقدم برخوردار خواهد بود».

حق تقدم در کنوانسیون پاریس حق شخصی است که اظهارنامه حق اختراعی را در یکی از کشورهای عضو کنوانسیون (کشور اول) ثبت می‌کند تا همان برخوردی را که در کشور اول با ثبت اظهارنامه حق اختراع وی راجع به وصف تازگی، نوآوری و ... می‌شود در کشور دوم نیز در طی دوازده ماه به دست آورد [۲، ص ۳].

مسئله‌ای که در رابطه با مفهوم حق تقدم نیازمند بررسی است، اختراعات نمایش داده شده در نمایشگاه‌های بین‌المللی است. اصولاً زمانی که اختراع افشا شود از قابلیت ثبت خارج می‌شود. یکی از نمونه‌های استثنا بر این اصل، نمایش اختراع در نمایشگاه‌های بین‌المللی است. در این راستا به موجب ماده ۱۱ کنوانسیون پاریس، اعضا متعهد می‌شوند از محصولات عرضه شده در نمایشگاه‌های بین‌المللی رسمی یا به رسمیت شناخته شده، به طور موقت حمایت کنند.

تعهد مبتنی بر کنوانسیون به دو صورت اعطای حق تقدم خاص و یا اعطای مهلت ارفاقی اعمال می‌شود. حق تقدم خاص بدین مفهوم است که از زمان نمایش به مدت محدودی حق ثبت اختراع حفظ شود [۳، ص ۱۲۸]. طریق دیگر اعطای مهلت ارفاقی است که قانونگذار ایران در بند «ه» ماده ۴ قانون ثبت اختراعات طرح‌های صنعتی و علائم تجاری پیش‌بینی کرده است که در مباحث بعدی مورد بحث واقع می‌شود. مسئله مورد

محمود صادقی و همکار _____ مطالعه تطبیقی مفهوم و آثار...

بحث تمایز این دو مفهوم با حق تقدم است. در این راستا باید گفت که در ماهیت «حق تقدم خاص» با «حق تقدم» در معنای عام تفاوتی نیست و تفاوت اصلی در این است که حق تقدم خاص، مخصوص اختراعات افشا شده در نمایشگاه است. در مورد مهلت ارفاقی نیز می‌توان چنین ادعایی را مطرح کرد. در تأیید این ادعا می‌توان به بند ۲ ماده ۱۱ کنوانسیون پاریس اشاره کرد. به موجب ماده اخیرالذکر در صورت ادعای حق تقدم، مهلت ارفاقی به مهلت حق تقدم اضافه نمی‌شود، بلکه مهلت حق تقدم از تاریخ مهلت ارفاقی محسوب می‌شود.

با توجه به مراتب مذکور در تعریف حق تقدم می‌توان گفت: حقی است که به موجب آن حق اولین ثبت‌کننده اظهارنامه اختراع در یکی از کشورهای عضو کنوانسیون، معاهده و یا موافقتنامه برای ثبت اختراع در دیگر کشور یا کشورهای عضو آن، برای مدت محدودی حفظ شود.

از آن جا که حق تقدم اصولاً در رابطه کشورهای متعدد مطرح می‌شود، در قانون ثبت اختراعات و علائم تجاری ایران به تعریف آن پرداخته نشد، لکن در ماده ۹ قانون مزبور به کنوانسیون پاریس در این خصوص ارجاع شد. بنابراین، تعریف فوق‌الذکور در حقوق ایران نیز مورد پذیرش است.

۳. اقسام حق تقدم

۳-۱. حق تقدم مبتنی بر موافقتنامه چندجانبه

برخی از حق تقدم‌ها به موجب کنوانسیون چندجانبه نظیر کنوانسیون پاریس، کنوانسیون ثبت اختراع اروپا (EPC) و معاهده همکاری ثبت اختراع (PCT) تعریف شده است. کنوانسیون پاریس حق تقدم در اظهارنامه ثبت اختراع اروپایی و یا اظهارنامه مبتنی بر معاهده همکاری را تحت پوشش قرار نمی‌دهد؛ زیرا کنوانسیون ثبت اختراع اروپا و معاهده همکاری ثبت اختراع متضمن مقرراتی راجع به حق تقدمند.

پژوهش‌های حقوق تطبیقی _____ دوره ۱۹، شماره ۱، بهار ۱۳۹۴

۳-۱-۱. کنوانسیون پاریس

حق تقدم یکی از پایه‌های کنوانسیون پاریس در نظر گرفته می‌شود. هدف اصلی حق تقدم حمایت از منافع متقاضی، برای مدت محدودی است که به موجب آن آثار منفی اصل سرزمینی^۱ کاهش داده می‌شود [۴]. این حق در ماده ۴ کنوانسیون پاریس پیش-بینی شده است که پیش‌تر بدان پرداخته شد. لازم به ذکر است که حق تقدم کنوانسیون پاریس مبنای حق تقدم را در بسیاری از قوانین و کنوانسیون‌ها شکل می‌دهد.

۳-۱-۲. کنوانسیون ثبت اختراع اروپایی (EPC)

بند ۱ ماده ۸۷ کنوانسیون ثبت اختراع اروپایی سیستم حق تقدم را تحت کنوانسیون پاریس تعریف می‌کند. کنوانسیون مذکور حق تقدم را برای اولین درخواست در اداره ثبت اختراع اروپایی یا برای کشورهای عضو کنوانسیون پاریس و یا هریک از اعضای سازمان تجارت جهانی شناسایی می‌کند و ماده ۸۹ کنوانسیون اروپایی به اثر حق تقدم می‌پردازد.

ماده ۸۷ تا ۸۹ کنوانسیون اروپایی قواعد کافی راجع به دعوی حق تقدم برای ثبت اختراع اروپا را در بر می‌گیرد. به هر حال، از آنجا که کنوانسیون اروپایی با توجه به دیباچه آن- به موجب مفهوم ماده ۱۹ کنوانسیون پاریس یک توافق خاص را تشکیل می‌دهد، روشن است که نمی‌خواهد از اصول اساسی راجع به حق تقدم در کنوانسیون پاریس تخلف کند. علاوه بر آن با توجه به مواد ۸۱ (۱) و (۲) کنوانسیون اروپایی سیستم حق تقدم اتخاذ شده توسط قانونگذار اروپایی به‌عنوان «حق تقدم داخلی» شناسایی شده است [۴].

۳-۱-۳. معاهده همکاری ثبت اختراع (PCT)

کارکرد و فایده معاهده همکاری ثبت اختراع این است که علاوه بر به تعویق انداختن

1. Territoriality Principle

هزینه‌های ثبت اظهارنامه به مدت ۲۰ تا ۳۰ ماه از زمان شروع حق تقدم، حمایت از اختراع را در تعداد زیادی از کشورها به طور همزمان به وسیله اظهارنامه بین‌المللی ممکن می‌سازد [۵، ص ۱۰]. بند ۱ ماده ۸ معاهده همکاری ثبت اختراع امکان ادعای حق تقدم را برای ثبت اظهارنامه بین‌المللی فراهم می‌آورد. به موجب بند مذکور، اشخاصی که اظهارنامه اولیه را در یکی از کشورهای عضو کنوانسیون پاریس ثبت کرده باشند، می‌توانند ادعای حق تقدم کنند. قسمت «الف» ماده ۱۰-۴ آیین‌نامه PCT بیان می‌دارد: در صورتی که اظهارنامه اولیه در کشورهای عضو کنوانسیون پاریس و هریک از اعضای سازمان تجارت جهانی که عضو کنوانسیون پاریس نیستند ثبت شود، می‌توانند ادعای حق تقدم کنند.

۳-۱-۴. موافقتنامه جنبه‌های تجاری حقوق مالکیت فکری (تریپس)

حق تقدم در قسمت «ب» بند ۸ ماده ۷۰ موافقتنامه تریپس مطرح شده است. به موجب این قسمت، «در تاریخ اجرای موافقتنامه حاضر، معیارهای ثبت اختراع، مقرر در این موافقتنامه را در مورد این درخواست‌ها اعمال خواهد کرد، به طوری که بتوان گفت معیارهای مزبور در تاریخ تشکیل پرونده در قلمرو آن عضو، یا اگر تقدم مطرح بوده و تقاضا گردد، در تاریخ درخواستی که مقدم است، وجود داشته‌اند». لکن موافقتنامه تریپس مقررات مستقلی برای حق تقدم ندارد. در همین راستا ماده ۲ موافقتنامه تریپس مقرر می‌دارد: «... درخصوص قسمت‌های ۲ [(استانداردهای مربوط به قابلیت دسترسی، حوزه شمول و کاربرد حقوق مالکیت فکری)]، ۳ [(اجرای حقوق مالکیت فکری)] و ۴ [(کسب و حفظ حقوق مالکیت فکری و رویه‌های مربوط میان طرف‌ها)] موافقتنامه حاضر، اعضا مواد ۱ تا ۱۲ و ۱۹ کنوانسیون پاریس (۱۹۶۷) را رعایت خواهند کرد ...». بنابراین، به موجب ارجاع ماده ۲ موافقتنامه تریپس به کنوانسیون پاریس، موافقتنامه با مقرراتی که در پارگراف ۲ ماده اخیر مورد اشاره قرار گرفت، یکی شده است و پذیرش آنان منجر به الزام‌آور شدن برای اعضا می‌شود [۶، ص ۷۱].

۳-۲. حق تقدم مبتنی بر موافقتنامه دوجانبه

اگرچه در قسمت ۲ بند «الف» ماده ۴ کنوانسیون پاریس به حق تقدم ناشی از موافقتنامه دوجانبه اشاره شده است، این نوع حق تقدم معمولاً در کشورهایی مورد استفاده قرار می‌گیرد که عضو کنوانسیون پاریس نیستند [۷، ص ۲۵]. بدین توضیح که موافقتنامه دوجانبه به متقاضی، که اظهارنامه اول را در کشور «الف» ثبت می‌کند، اجازه می‌دهد که حق تقدم را برای ثبت اختراع در کشور «ب» ادعا کند. در واقع با حق تقدم چندجانبه ماهیت یکسان دارد است، با این تفاوت که در حق تقدم مبتنی بر موافقتنامه دوجانبه تعداد کشورهای متعاقد محدود به دو کشور است.

۳-۳. حق تقدم داخلی^۱

حق تقدم داخلی نوعی از حق تقدم است که به متقاضی یا قائم‌مقام وی اجازه می‌دهد که اظهارنامه ثبت اختراع را ثبت و تقدم را از کشور اعطاکننده مطالبه کند تا این‌که مشارک‌الیه برای ثبت اظهارنامه بعدی در همان کشور، از حق تقدم مذکور استفاده کند [۸]. در توضیح این مطلب به قانون ثبت اختراع ایالات متحده آمریکا اشاره می‌کنیم. به موجب قانون مذکور اظهارنامه موقت^۲ یک سند قانونی است که در اداره ثبت اختراع و علامت تجاری آمریکا ثبت می‌شود که تاریخ ثبت اولیه را ایجاد می‌کند؛ لکن برای صدور گواهی ثبت اختراع کفایت نمی‌کند، مگر این‌که متقاضی در طی یک سال اظهارنامه قانونی^۳ اختراع را ثبت کند [۹، ص ۵۶-۵۹]. اظهارنامه موقت برای ثبت‌کننده آن نسبت به متقاضی‌های دیگر حق تقدم ایجاد می‌کند که همان حق تقدم داخلی است. کنوانسیون پاریس حق تقدم داخلی را تحت پوشش قرار نمی‌دهد.

1. Internal priority right
2. Provisional Patent Application (PPA)
3. Regular Patent Application (RPA)

۴. حق تقدم از ایجاد تا زوال

به موجب کنوانسیون پاریس، تاریخ «تسلیم اظهارنامه»، مبنای حق تقدم اعلام شده است (ماده ۴). چنین مقرره‌ای در مقررات دیگر نیز پیش‌بینی شده است؛ زیرا اگرچه ممکن است مقررات راجع به حق تقدم در کنوانسیون‌ها و معاهدات تا حدودی متفاوت باشد، لکن مبنای حق تقدم در کنوانسیون پاریس شکل گرفته است. به‌عنوان مثال در همین راستا بند ۱۱ ماده ۲ معاهده همکاری ثبت اختراع «تاریخ تسلیم اظهارنامه» را تاریخ حق تقدم اعلام کرده است. برای این‌که حق تقدم ایجاد شود اظهارنامه باید به طور قانونی و به‌موقع به ثبت برسد. هر ثبتی که معادل ثبت ملی و طبق مقررات باشد، یک مبنای معتبر برای حق تقدم است. بنابراین، حق تقدم با ثبت اولین اظهارنامه ثبت اختراع به وجود می‌آید و متقاضی حق تقدم باید طی اعلامیه‌ای حق تقدم را درخواست کند (بند د-۱ ماده ۴ کنوانسیون پاریس و ماده ۹ ق.ث.ا.ط.ع.).

موضوع حق تقدم به موجب ماده ۴ کنوانسیون پاریس شامل اظهارنامه تقاضای ورقه اختراع یا ثبت مدل اشیای مصرفی یا طرح‌ها و نمونه‌های صنعتی یا علامت کارخانه و یا علامت تجاری می‌شود. لازم به ذکر است که در پژوهش حاضر حق تقدم تقاضای ورقه اختراع محور بحث را تشکیل می‌دهد.

مسئله‌ای که راستای بقای حق تقدم مطرح می‌شود، دوره این حق است که به موجب قسمت ۱ بند «ج» ماده ۴ برای ورقه‌های اختراع دوازده ماه است. لازم به ذکر است که حق تقدم یا درخواست آن را به دلایل ذیل نمی‌توان رد کرد:

الف) به این علت که برخی از عناصر اختراع در کشور مبدأ ذکر نگردیده است. البته در صورتی که مجموع اوراقی که برای تقاضا ارائه می‌شود عناصر مغفول را آشکار سازد (بند «ح» ماده ۴ کنوانسیون پاریس).

ب) هیچ‌یک از کشورهای عضو نمی‌تواند به دلیل تعدد ادعای حق تقدم، آن را رد کند؛ مشروط بر این‌که مربوط به اختراعی شود که بر مبنای قانون آن کشور، اختراع واحد باشد. همچنین در صورتی که درخواست متضمن یک یا چند عنصری باشد که در

درخواست مبنا وجود ندارد (بند «و» ماده ۴ کنوانسیون پاریس).

ج) پس گرفتن، رها کردن و رد اظهارنامه اول صلاحیت آن را برای این‌که مبنای حق تقدم قرار گیرد، از بین نمی‌برد. بنابراین، در صورت وقوع هریک از موارد فوق‌الذکر، حق تقدم همچنان باقی است و صاحب حق می‌تواند بر مبنای آن اقدام کند [۱۰، ص ۴۴].

اما مواردی نیز ممکن است باعث شود که حق تقدم از بین برود که از جمله آن می‌توان به انقضای مدت حق و عدم رعایت تشریفات اشاره کرد، مشروط به این‌که کشور عضو ضمانت اجرای آن را محرومیت از حق تقدم قرار دهد.^۱ همچنین است در موارد مفهوم مخالف بند «ح» و بند «و» ماده ۴ کنوانسیون پاریس. سؤالی که در راستای زوال حق تقدم مطرح می‌شود این است که آیا بطلان گواهینامه اختراع منجر به زوال حق تقدم می‌شود؟ پاسخ را باید در سایه اصل «استقلال گواهینامه اختراع»^۲ یافت. اصل استقلال گواهینامه اختراع اصلی است که به موجب آن رد اظهارنامه ثبت اختراع بر مبنای رد همان اظهارنامه ثبت اختراع در کشور دیگر جلوگیری می‌شود [۱۱، ص ۱].

با توجه به این اصل می‌توان بر این عقیده بود که در صورت رد اظهارنامه اولیه نباید بر این عقیده بود که حق تقدم از بین رفته است؛ زیرا ممکن است اظهارنامه ثبت اختراع در کشور دیگر پذیرفته شود. چنین نظری را می‌توان از بند ۲ ماده ۴ کنوانسیون پاریس استخراج کرد. بند مذکور مقرر می‌دارد: «قاعده فوق [استقلال تقاضای گواهینامه‌های ثبت اختراع] باید به نحو مطلق تلقی شود، مخصوصاً به این معنا که ورقه‌های مورد تقاضا در مهلت حق تقدم چه از لحاظ علل بطلان و اسقاط حق و چه از لحاظ مدت عادی مجزا و مستقل هستند».

۱. «... هریک از کشورهای اتحادیه نتایج اهمال در انجام تشریفات مقرر در این ماده (۴) را تعیین خواهد کرد، بدون این‌که این نتایج از حدود محرومیت از حق تقدم تجاوز کند». (قسمت ۴ بند «د» ماده ۴).

2. independence of patents

۵. آثار حق تقدم

حق تقدم آثار مهمی بر ثبت اختراع دارد که در ادامه بدان‌ها پرداخته می‌شود. لازم به ذکر است که به موجب ماده ۹ ق.ث.ا.ط.ص.ع. «متقاضی می‌تواند همراه با اظهارنامه خود، طی اعلامیه‌ای حق تقدم مقرر در کنوانسیون پاریس برای حمایت از مالکیت صنعتی مورخ ۱۲۶۱ هجری شمسی (۲۰ مارس ۱۸۸۳ میلادی) و اصلاحات بعدی آن را درخواست نماید...». بنابراین، حمایت‌هایی که در کنوانسیون پاریس با پذیرش حق تقدم پیش‌بینی شده است، در حقوق ایران نیز مؤثر است.

۵-۱. تقدم در حق ثبت اختراع

همان‌طور که از مفهوم حق تقدم پیدا است، بارزترین اثر متصور برای حق تقدم، اولویت ذیحق برای ثبت اختراع است.

۵-۱-۱. کنوانسیون پاریس

اصل حق تقدم که یکی از اصول اساسی کنوانسیون پاریس است برای اتباع یک کشور این امکان را فراهم می‌آورد که حق ثبت اختراع را در چند کشور به دست آورند، بدون این‌که اولین تقاضای ثبت بر تقاضاهای دیگر اثر گذاشته، مسأله تقدم مطرح شود [۱۲، ص ۲۳۹]. کنوانسیون پاریس در قسمت ۱ بند «الف» ماده ۴ مقرر می‌دارد: «کسی که با رعایت مقررات معمول در یکی از کشورهای عضو اتحادیه اظهارنامه مربوط به تقاضای ورقه اختراع ... را شخصاً یا توسط قائم مقام قانونی خویش تسلیم نموده باشد، در مورد تسلیم اظهارنامه در سایر کشورهای اتحادیه در مهلت‌های مقرر ذیل از حق تقدم برخوردار خواهد شد»؛ «بنابراین درخواست‌های بعدی که قبل از انقضای مواعد مذکور ([۱۲ و ۶ ماه]) در یکی از کشورهای عضو اتحادیه به عمل آید، به وسیله اعمالی که در این فاصله انجام خواهد گرفت از اعتبار نخواهد افتاد، خواه

پژوهش‌های حقوق تطبیقی _____ دوره ۱۹، شماره ۱، بهار ۱۳۹۴

مخصوصاً به موجب تسلیم درخواست دیگر یا انتشار اختراع یا بهره‌برداری از آن یا فروش نسخه‌هایی از طرح و نمونه صنعتی یا استعمال علامت. در هر حال این اعمال موجد هیچگونه حق یا مالکیت شخصی برای اشخاص ثالث نخواهد بود» (بند ب ماده ۴ کنوانسیون پاریس). لازم به ذکر است که ورقه‌های اختراع اعطایی به موجب بند ۵ ماده ۴ مکرر کنوانسیون پاریس از همان مدت حمایت ورقه‌های اختراع بدون حق تقدم برخوردار خواهند شد.

۵-۱-۲. کنوانسیون ثبت اختراع اروپایی (EPC)

بند ۱ ماده ۶۰ کنوانسیون ثبت اختراع اروپایی «حق ثبت اختراع اروپایی»^۱ به مخترع یا قائم‌مقام^۲ آن تعلق دارد. اما در بند ۲ ماده فوق‌الذکر به فرضی می‌پردازد که دو یا چند مخترع، به صورت مستقل اختراع کرده‌اند. در این صورت حق ثبت اختراع متعلق به شخصی است که زودتر اظهارنامه ثبت اختراع را به ثبت برساند، البته به شرطی که اولین اظهارنامه‌ای باشد که منتشر شده است. بنابراین، با توجه به این‌که ماده ۸۹ کنوانسیون مذکور تاریخ حق تقدم مذکور را واجد اثر پیش‌بینی شده برای تاریخ ثبت اظهارنامه ثبت اختراع مذکور در ماده ۶۰ محسوب می‌کند باید گفت که حق ثبت اختراع در کشورهای دیگر عضو این کنوانسیون متعلق به شخصی است که واجد حق تقدم است.

۵-۱-۳. تریپس

از آن‌جا که موافقتنامه تریپس مقررات راجع به حق تقدم مندرج در کنوانسیون پاریس را ضمن ماده ۲ پذیرفته است، مقررات کنوانسیون پاریس در این رابطه به موجب موافقتنامه تریپس نیز اعمال می‌شود. بنابراین، تقدم در ثبت اختراع به‌عنوان برجسته‌ترین اثر حق تقدم، برای اعضا در دیگر کشورهای عضو موافقتنامه وجود دارد.

1. right to a european patent
2. successor in title

۵-۱-۴. معاهده همکاری ثبت اختراع

به موجب بند ۲ ماده ۸ معاهده همکاری ثبت اختراع، اثر ناشی از حق تقدم اصولاً همان است که در کنوانسیون پاریس پیش‌بینی شده است. بنابراین، تقدم در ثبت اختراع به موجب معاهده همکاری، بر مبنای کنوانسیون پاریس به‌عنوان اثر حق تقدم مورد پذیرش قرار گرفته است.

۵-۲. بررسی معیارهای قابلیت ثبت اختراع

برای ثبت هر اختراعی ابتدا باید اختراع بودن موضوع مورد ثبت احراز شود. در راستای احراز مصداق اختراع، معیارهایی ارائه شده که شامل تازگی، نوآوری و کاربرد صنعتی است. زمان بررسی معیارهای مذکور، واجد اهمیت فوق‌العاده است تا جایی که یک موضوع ممکن است در یک زمان مصداق مفهوم اختراع قرار گیرد و در زمانی دیگر از قلمرو آن مفهوم خارج شود.

۵-۲-۱. احراز تازگی^۲

تازگی بدین معنا است که قبل از تقدیم اظهارنامه اختراع کسی از آن آگاه نباشد، خواه آگاهی نسبت به موضوع اختراع به وسیله ابزار اطلاع‌رسانی باشد و یا وسایل انتشار معلومات، از قبیل محافل دانشگاهی و گردهمایی [۱۳، ص ۲۲۸].

۵-۲-۱-۱. کنوانسیون ثبت اختراع اروپایی

بند ۱ ماده ۵۴ کنوانسیون ثبت اختراع اروپایی مقرر می‌دارد: اختراع در صورتی که

۱. قسمت «ب» بند ۲ ماده ۸ معاهده همکاری ثبت اختراع: «... هرگاه در اظهارنامه بین‌المللی حق تقدم یک یا چند اظهارنامه ملی تسلیم شده در، یا برای یک کشور تعیین شده مورد ادعا بوده یا درموردی که حق تقدم در یک اظهارنامه بین‌المللی که فقط یک کشور را تعیین کرده مورد ادعا باشد، شرایط و اثر ادعای حق تقدم در آن کشور تابع قانون ملی کشور مزبور خواهد بود.»

2. novelty

پژوهش‌های حقوق تطبیقی _____ دوره ۱۹، شماره ۱، بهار ۱۳۹۴

قسمتی از دانش یا فن قبلی نباشد، جدید است و در ادامه بند ۲ ماده فوق‌الذکر می‌گوید که دانش یا فن قبلی، هر چیزی است که به وسیله توصیف نوشته یا شفاهی یا از طریق دیگر قبل از تاریخ ثبت اظهارنامه ثبت اختراع اروپایی در دسترس عموم قرار گرفته باشد. علاوه بر آن به موجب پاراگراف ۳ ماده ۵۴ محتوای اظهارنامه‌های ثبت اختراع اروپایی ثبت شده در تاریخ قبل از ثبت اظهارنامه و آنچه در تاریخ ثبت اظهارنامه و بعد از آن^۱ منتشر شده است، به‌عنوان دانش یا فن قبلی در نظر گرفته می‌شود. ماده ۸۹ کنوانسیون مذکور تاریخ حق تقدم مذکور را واجد اثر پیش‌بینی شده برای تاریخ ثبت اظهارنامه ثبت اختراع مذکور در ماده ۵۴ محسوب می‌کند. بنابراین، تاریخی که تازگی در آن مورد ارزیابی قرار می‌گیرد، «تاریخ تقدم» اختراع مورد بررسی است. نتیجه این است که دانش یا فن قبلی تنها شامل اطلاعاتی می‌شود که قبل از تاریخ تقدم اختراع مورد بررسی در دسترس عموم قرار گرفته است [۱۵، ص ۴۱۶]. لازم به توضیح است که اصولاً معیار زمانی برای احراز تازگی تاریخ اولین تقاضای ثبت است (ماده ۵۴ کنوانسیون ثبت اختراع اروپایی).

۵-۲-۱-۲. معاهده تریپس

معیارهای ثبت اختراع به موجب ماده ۲۷ تریپس شامل تازگی، گام ابتکاری و کاربرد صنعتی است. قسمت «ب» بند ۸ ماده ۷۰ در صدد بیان این مسأله است که معیارهای ثبت اختراع در تاریخ تشکیل پرونده (ثبت) و یا تاریخ حق تقدم موجود باشد. به بیان دیگر معیار سنجش اختراع تاریخ تشکیل پرونده (ثبت) و یا تاریخ حق تقدم است. در این راستا ماده ۷۰ تریپس راجع به «حمایت از موضوعات موجود» در بند ۸ مقرر می‌دارد: «در مواردی که یک عضو در تاریخ لازم‌الاجرا شدن موافقتنامه سازمان جهانی تجارت ترتیبات حمایت از اختراع در مورد محصولات دارویی و کشاورزی شیمیایی را

۱. زیرا اگر تنها به اظهارنامه‌های منتشر شده کفایت شود ممکن است برای اختراع واحد اظهارنامه‌های متعدد صادر شود؛ چرا که اظهارنامه به مدت ۱۸ ماه از تاریخ تقاضا یا حق تقدم انتشار نمی‌یابد [۱۴، ص ۸۶].

متناسب با تعهداتش به موجب ماده ۲۷^۱ فراهم نکرده باشد، این عضو: (ب) در تاریخ اجرای موافقتنامه حاضر، معیارهای ثبت اختراع، مقرر در این موافقتنامه را در مورد این درخواستها اعمال خواهد کرد، به طوری که بتوان گفت معیارهای مزبور در تاریخ تشکیل پرونده در قلمرو آن عضو، یا اگر تقدم مطرح بوده و تقاضا گردد، در تاریخ درخواستی که مقدم است، وجود داشته‌اند». مفهوم مقرر اخیر این است که تازگی و نوآوری اختراع باید حفظ شود و اهمیتی ندارد که از تاریخ ثبت تا تاریخ بررسی چه میزان طول می‌کشد [۶، ص ۳۱۱].

۵-۲-۱-۳. معاهده همکاری ثبت اختراع

معاهده همکاری در ماده ۳۳ به ویژگی‌های اختراع - جدید بودن، متضمن گام ابتکاری بودن و کاربرد صنعتی- اشاره کرده است. در رابطه با بررسی شرط جدید بودن در بند ۲ ماده مذکور آمده است: «در بررسی مقدماتی بین‌المللی، اختراع ادعایی، زمانی جدید تلقی می‌شود که در سابقه اختراع ادعایی به نحو تعریف شده در آیین‌نامه مسبق نباشد». به موجب قسمت «ب» ماده ۶۴ آیین‌نامه «... تاریخ مربوط عبارت خواهد بود از: (۱) ... تاریخ تسلیم اظهارنامه بین‌المللی که تحت بررسی مقدماتی بین‌المللی است؛ (۲) هرگاه اظهارنامه بین‌المللی تحت بررسی مقدماتی بین‌المللی به صورت معتبری حق تقدم اظهارنامه مقدمی را ادعا کند، تاریخ تسلیم آن اظهارنامه مقدم». بند ۳ ماده ۶۴ آیین‌نامه، اسنادی را که در تاریخ تسلیم اظهارنامه ویا قبل از تاریخ حق تقدم، تسلیم شده است و لکن در تاریخ تسلیم و حق تقدم ویا بعد از تاریخ‌های مذکور منتشر شود، جزء سابقه اختراع ادعایی بر نمی‌شمرد. لازم به ذکر است که به موجب قسمت «ب» بند ۲ ماده ۸ معاهده همکاری «... هرگاه

۱. «موضوع قابل ثبت: (۱) ... حق ثبت برای هرگونه اختراعی، اعم از محصولات یا فرایندها، در تمام رشته‌های فناوری وجود دارد، مشروط بر این‌که این اختراعات تازه و متضمن گامی ابداعی بوده و دارای کاربرد صنعتی باشند ... ثبت و برخورداری از حق ثبت بدون تبعیض از لحاظ محل اختراع، رشته فناوری و این‌که محصولات وارد شده‌اند یا در محل تولید شده‌اند، وجود خواهد داشت...».

پژوهش‌های حقوق تطبیقی _____ دوره ۱۹، شماره ۱، بهار ۱۳۹۴

در اظهارنامه بین‌المللی حق تقدم یک یا چند اظهارنامه ملی تسلیم شده در، یا برای یک کشور تعیین شده مورد ادعا بوده یا در موردی که حق تقدم در یک اظهارنامه بین‌المللی که فقط یک کشور را تعیین کرده مورد ادعا باشد شرایط و اثر حق تقدم در آن کشور تابع قانون ملی کشور مزبور خواهد بود».

۴-۱-۲-۵. حقوق ایران

یکی از معیارهای قابلیت ثبت اختراع در حقوق ایران به موجب ماده ۲ ق.ث.ا.ط.ع. وصف «تازگی» است. در صورتی اختراع فاقد وصف مذکور است که قبل از تاریخ تقاضا و یا در موارد حق تقدم، در تاریخ حق تقدم از طریق استفاده عملی یا هر طریق دیگر افشا شده باشد (بند ه ماده ۴ ق.ث.ا.ط.ع.). بنابراین، اثر حق تقدم این است که معیار زمانی برای سنجش تازگی اختراع برای ثبت آن است.

۲-۲-۵. احراز گام ابتکاری^۱

«گام ابتکاری به این معنا است که اختراع با توجه به معلومات قبلی عموم، برای شخص با مهارت معمولی در فن مذکور آشکار و واضح نبوده و در خلق آن یک نحوه خلاقیت و ابتکار محسوس اعمال شده باشد» [۱۴، ص ۱۰۶].

۱-۲-۲-۵. کنوانسیون ثبت اختراع اروپایی

کنوانسیون ثبت اختراع اروپایی در ماده ۵۶ به گام ابتکاری پرداخته است. به موجب این ماده، اختراع در صورتی واجد وصف گام ابتکاری است که با توجه به دانش یا فن قبلی، برای شخصی که در آن دانش مهارت دارد، واضح نباشد. اگر دانش یا فن قبلی شامل اسنادی در مفهوم پارگراف ۳ ماده ۵۴ شود، این اسناد نباید در بررسی احراز گام ابتکاری در نظر گرفته شود. به موجب پارگراف ۳ ماده ۵۴ محتوای اظهارنامه‌های

1. inventive step

محمود صادقی و همکار _____ مطالعه تطبیقی مفهوم و آثار...

ثبت اختراع اروپایی ثبت شده در تاریخ‌های قبل از تاریخ ثبت مندرج در بند ۲ (تاریخ ثبت اظهارنامه) که در تاریخ ثبت اظهارنامه و بعد از آن منتشر شده است، به‌عنوان دانش یا فن قبلی در نظر گرفته می‌شود. بنابراین، محتوای اظهارنامه‌هایی که در تاریخ ثبت اظهارنامه و پس از آن منتشر می‌شود برای احراز گام ابتکاری در قلمرو دانش قبلی قرار نمی‌گیرد. لازم به ذکر است که در راستای احراز گام ابتکاری، دانش یا فن قبلی بررسی می‌شود که در این صورت برای بررسی منابع دانش قبلی، تاریخ حق تقدم و تاریخ ثبت اولین اظهارنامه ثبت اختراع اروپایی مبنا است.

۲-۲-۲-۵. معاهده تریپس

به موجب قسمت «ب» بند ۸ ماده ۷۰ تریپس کشورهای عضو باید نوآوری^۱ را برای اختراع مورد بررسی قرار دهند. معیار زمانی برای بررسی نوآوری تاریخ ثبت و یا در صورت وجود حق تقدم، از تاریخ حق تقدم است.

۳-۲-۲-۵. معاهده همکاری ثبت اختراعات

گام ابتکاری از دیگر خصوصیات اختراع قابل ثبت است که در ماده ۳۰ معاهده همکاری در ثبت اختراع مورد اشاره واقع شده است. برای بررسی احراز گام ابتکاری در اختراع مورد ادعا، نیاز به بررسی دانش قبلی است. ماده ۳۰ معاهده همکاری در این راستا مقرر می‌دارد: «... اختراع ادعایی به نحو تعریف شده در آیین‌نامه، در تاریخ تعیین شده برای شخصی که متبخر در آن رشته اختراع است آشکار نباشد». از سوی دیگر ماده ۶۵ آیین‌نامه که به «گام ابتکاری یا ناآشکار بودن» پرداخته است، تاریخ مربوط به بررسی گام ابتکاری را به تاریخ پیش‌بینی شده در بند ۱ ماده ۶۴ آیین‌نامه ارجاع می‌دهد. بند ۱ ماده اخیر «تاریخ تسلیم اظهارنامه» و «تاریخ اظهارنامه مقدم» در صورت ادعای «حق تقدم» را به‌عنوان تاریخ مربوط معرفی می‌کند. لازم به ذکر است که

1. inventiveness

پژوهش‌های حقوق تطبیقی _____ دوره ۱۹، شماره ۱، بهار ۱۳۹۴

مستثنیات منابع مربوط به دانش قبلی در بند ۳ ماده ۶۴ آیین‌نامه مورد اشاره قرار گرفت که در قسمت قبلی (تازگی) بدان پرداخته شد.

۵-۲-۴. حقوق ایران

برای احراز گام ابتکاری همانند تازگی به دانش و فن قبلی رجوع می‌شود، فارغ از نحوه ارزیابی گام ابتکاری^۱. در صورتی که اختراع قبل از تاریخ تقاضا یا در مواردی که حق تقدم مطرح می‌شود، در تاریخ حق تقدم داخل در قلمرو دانش قبلی قرار نگیرد (بند هـ ماده ۴ ق.ث.ا.ط.ع.)، واجد وصف گام ابتکاری است. بنابراین، اثر حق تقدم این است که معیار زمانی برای بررسی وصف فوق‌الذکر است.

۵-۳. افشای اختراع^۲

بر افشای اختراع دو فایده مترتب است. اول دانشی است که در اختیار اجتماع قرار می‌گیرد و دوم این‌که زمینه را برای اختراعات بعدی فراهم می‌آورد [۱۷، ص ۲۰]؛ چرا که با توسل به دانش قبلی محققان می‌توانند دانش و فناوری را توسعه دهند. البته افشای کامل اختراع هم به نوعی به نفع خود مخترع است؛ زیرا سازمان ثبت اختراع کشور متبوع می‌تواند از کل چارچوب توصیف شده در اختراع حفاظت کند.

ماده ۸۳ کنوانسیون ثبت اختراع اروپایی مقرر می‌دارد که اظهارنامه ثبت اختراع اروپایی باید به گونه‌ای افشا شود که جهت پیاده‌سازی برای شخصی که در آن دانش مهارت دارد به اندازه کافی واضح و کامل باشد؛ لکن اشاره‌ای به معیار زمانی برای افشا نکرده است.

معیار افشا به موجب موافقتنامه تریپس تاریخ تشکیل پرونده است. در این راستا ماده ۲۹ تریپس مقرر می‌دارد که اعضا درخواست خواهند کرد که متقاضی ثبت، اختراع

۱. در این رابطه رجوع کنید به: [۱۶، ص ۳۵-۵۰].

2. invention disclosure

محمود صادقی و همکار _____ مطالعه تطبیقی مفهوم و آثار...

را به‌گونه‌ای افشا سازد که پیاده کردن اختراع برای یک استادکار ماهر به قدر کافی روشن و کامل باشد. اعضا همچنین می‌توانند از متقاضی بخواهند که بهترین طریق پیاده‌سازی اختراع را که نزد مخترع در تاریخ تشکیل پرونده یا در صورت مطرح شدن تقدم، در تاریخ تقدم روشن است، تشریح کند. منظور از شرط بهترین طریق برای پیاده‌سازی این است که مخترع نتواند اختراعش را مخفی کند [۱۸، ص ۱۶۷]. بنابراین، به موجب ماده فوق‌الذکر، تاریخ تقدم ممکن است معیار زمانی برای بهترین طریق افشا قرار گیرد. لازم به ذکر است که قانونگذار ایران در ماده ۶ ق.ث.ا.ط.ع. به افشا پرداخته، لکن به اثر مذکور اشاره نکرده است.

۴-۵. انتشار اختراع

به موجب قسمت «ب» بند ۲ ماده ۲۱ معاهده همکاری ثبت اختراع، اظهارنامه ثبت اختراع باید «پس از خاتمه مدت ۱۸ ماه از تاریخ حق تقدم» آن اظهارنامه منتشر شود. البته قسمت «ب» بند ۲ ماده فوق‌الذکر متقاضی می‌تواند از دفتر بین‌المللی بخواهد که اختراع وی قبل از خاتمه مدت مذکور منتشر شود. چنین مقرره‌ای در ماده ۹۳ کنوانسیون ثبت اختراع اروپایی نیز پیش‌بینی شده است. به موجب قسمت «الف» بند ۱ ماده مذکور بعد از انقضای هجده ماه از تاریخ ثبت اظهارنامه یا در مواردی که حق تقدم ادعا شده است، بعد از انقضای هجده ماه از تاریخ حق تقدم، اظهارنامه ثبت اختراع باید منتشر شود. البته در صورت تقاضای متقاضی، اظهارنامه ثبت اختراع قبل از انقضای مهلت مذکور منتشر می‌شود (قسمت ب بند ۱).

انتشار اظهارنامه ثبت اختراع در قانون ثبت اختراعات طرح‌های صنعتی و علائم تجاری پیش‌بینی نشده است، لکن به موجب ماده ۱۴ قانون اخیرالذکر، اداره مالکیت صنعتی پس از ثبت اختراع یک نوبت آگهی منتشر می‌کند [۳، ص ۱۹۳].

۵-۵. بهره‌برداری از اختراع**۵-۵-۱. بهره‌برداری توسط مالک اختراع**

یکی دیگر از آثار حق تقدم این است که مالک اختراع می‌تواند از اختراع بهره‌برداری کند، بدون این‌که ثبت بالقوه اختراع را به مخاطره بیندازد [۱۴، ص ۱۷۶]. به بیان دیگر، اهمیت تاریخ تقدم این است که از این تاریخ مخترع می‌تواند از اختراع خود - بدون ثبت آن - بهره‌برداری کند، بدون این‌که اختراع، وصف تازگی‌اش را از دست بدهد و از قابلیت ثبت خارج شود. مزیت این مسأله در جایی آشکار می‌شود که مخترع به دنبال بررسی بازار اختراع در کشورهای مختلف است و از سوی دیگر نمی‌خواهد امکان ثبت اختراع را به دلیل قرار گرفتن در قلمرو دانش قبلی از دست بدهد. بنابراین، مالک اختراع می‌تواند در طی دوره ۱۲ ماهه حق تقدم به بررسی بازار اختراع بپردازد.

۵-۵-۲. بهره‌برداری توسط ثالث

امکان بهره‌برداری برای اشخاص ثالث نیز تا قبل از ثبت اختراع وجود دارد، لکن به موجب قسمت «ب» بند ۲ ماده ۴ کنوانسیون پاریس: «... این اعمال نمی‌تواند هیچ‌گونه حقی به نفع شخص ثالث یا حق تصرف شخصی به وجود بیاورد». اما اگر به موجب قوانین ملی اشخاص ثالث حقی نسبت به اختراع تا تاریخ حق تقدم به دست آورند، «حقوق مکتسب اشخاص ثالث قبل از روز اولین تقاضایی که پایه و اساس حق تقدم است به موجب آثار قوانین داخلی هریک از کشورهای اتحادیه محفوظ است» (قسمت ب بند ۲ ماده ۴). در این راستا «اصل استفاده مقدم» مطرح شده است. به موجب این اصل اگر شخص قبل از تقاضای ثبت اختراع و یا قبل از تاریخ تقاضای حق تقدم از اختراع استفاده کرده یا اقدامات جدی برای استفاده از آن انجام داده است، استمرار استفاده از اختراع نقض آن محسوب نمی‌شود [۳، ص ۲۶۰]. موافقتنامه تریپس در این رابطه چیزی پیش‌بینی نکرده است، لکن با توجه به ماده ۳۰ اعضا می‌توانند این اصل را در قوانین ملی مطرح سازند. در راستای استثنائات حقوق ناشی از گواهی‌نامه اختراع، قانونگذار

محمود صادقی و همکار _____ مطالعه تطبیقی مفهوم و آثار...

ایران در قسمت ۴ بند «ج» ماده ۱۵ ق.ث.ا.ط.ع. مقرر می‌دارد: «بهره‌برداری توسط هر شخصی که با حسن نیت قبل از تقاضای ثبت اختراع یا درموقعی که حق تقدم تقاضا شده است، قبل از تاریخ تقاضای حق تقدم همان اختراع، از اختراع استفاده می‌کرده یا اقدامات جدی و مؤثری جهت آماده شدن برای استفاده از آن در ایران به عمل می‌آورده است». بنابراین، استفاده قبل از تقاضای ثبت اختراع و یا حق تقدم موجب می‌شود تا استمرار استفاده نقض حق اختراع تلقی نشود.

۵-۶. مهلت ارفاقی

در صورتی که اختراع ادعایی قبل از تسلیم اظهارنامه به اداره ثبت اختراع یا قبل از تاریخ حق تقدم افشا شده باشد، تحت شرایطی این مسأله باعث خروج اختراع ادعایی از وصف تازگی نمی‌شود [۳، ص ۳۶۴]. در حقوق ایران به موجب ماده ۲ و بند «ه» ماده ۴ ق.ث.ا.ط.ع. مهلت ارفاقی شش‌ماهه‌ای در نظر گرفته شده است که معیار محاسبه شش ماه از تاریخ تقاضا و یا در مواردی که حق تقدم مطرح شود، تاریخ حق تقدم است. لازم به ذکر است که کنوانسیون تریپس به چنین مقرره‌ای اشاره نکرده است.

به موجب ماده ۵۵ کنوانسیون ثبت اختراع اروپایی، در صورتی که اختراعی ۶ ماه قبل از ثبت اظهارنامه به دلیل سوءاستفاده از متقاضی یا قائم‌مقام قانونی^۱ وی (بند الف) و یا در یک نمایشگاه بین‌المللی رسمی یا به رسمیت شناخته شده به موجب کنوانسیون مربوط به نمایشگاه‌های بین‌المللی (۱۹۲۸)، افشا شده باشد، موجب خروج اختراع از وصف تازگی (موضوع ماده ۵۴ کنوانسیون ثبت اختراع اروپایی) نمی‌شود. لازم به ذکر است که در ماده ۵۵ کنوانسیون فوق‌الذکر اشاره‌ای به حق تقدم نشده است، اما در دعوایی^۲ رأی داده شد که تاریخ حق تقدم مورد محاسبه قرار نمی‌گیرد و تاریخ ثبت واقعی اظهارنامه ملاک است [۱۹].

1. legal predecessor

2. University Patent Inc. v. SmithKline Beecham Biological SA

پژوهش‌های حقوق تطبیقی _____ دوره ۱۹، شماره ۱، بهار ۱۳۹۴

۵-۷. کاهش هزینه

یکی دیگر از آثاری که از حق تقدم ناشی می‌شود کاهش هزینه است؛ زیرا متقاضی که می‌خواهد اختراعش در کشورهای مختلف مورد حمایت قرار گیرد ملزم نیست به طور همزمان در کشورهای مختلف اقدام به تسلیم اظهارنامه کند. اقدام همزمان نه تنها کار مشکلی است، ممکن است هزینه‌های اضافی را برای مخترع نیز به وجود آورد؛ زیرا ممکن است ثبت اختراع در بسیاری از کشورها از این جهت که بازار مناسبی برای اختراع نیست، بی‌فایده باشد؛ لکن با وجود حق تقدم در مهلت دوازده ماه، مخترع فرصت می‌یابد کشورهای مورد نظر جهت ثبت و بازاریابی را انتخاب کند [۱۳، ص ۲۳۲]. پس از ثبت اختراع نیز بر مالک اختراع هزینه‌هایی تحمیل می‌شود (ماده ۱۶ ق.ث.ا.ط.ع.) که در صورت ارزیابی در دوره حق تقدم ممکن است مالک اختراع به این نتیجه برسد که ثبت در برخی از کشورها برای وی صرفه اقتصادی دارد.

۵-۸. فرصت برای ثبت در کشورهای مختلف

ثبت اختراع در کشورهای مختلف به طور همزمان زمان زیادی می‌طلبد؛ زیرا کشورهای مختلف معمولاً رویه‌های مختلفی برای ثبت اختراع دارند و برای ثبت رعایت آن ضروری است. از سوی دیگر، اگر بعد از به نتیجه رسیدن اختراع، متقاضی در اسرع وقت برای ثبت اقدام نکند ممکن است اختراع افشا شود. بنابراین، دوره حق تقدم فرصت مناسبی است تا مخترع از رویه‌های کشورهای مختلف آگاه و بر مبنای آن اقدام کند. اگرچه ممکن است این اثر با وجود متخصصان مالکیت فکری واجد اهمیت بسزایی نباشد و لکن بی‌اهمیت نیست.

۶. نتیجه‌گیری

در صورتی که شخصی اظهارنامه‌ای را در یکی از کشورهای عضو معاهده،

محمود صادقی و همکار _____ مطالعه تطبیقی مفهوم و آثار...

کنوانسیون یا موافقتنامه‌ای ثبت کند، می‌تواند طی مهلت محدودی بر مبنای اظهارنامه ثبت شده در دیگر کشورهای عضو معاهده، کنوانسیون یا موافقتنامه اختراعش را به ثبت برساند. حق مذکور با عنوان حق تقدم شناسایی شده است که مبنای آن در کنوانسیون پاریس شکل گرفته است.

رسالت عمده نهاد حقوقی حق تقدم در این است که از فکر اشخاص در کشورهای مختلف حمایت کند. در این راستا به موجب کنوانسیون پاریس برای مالک اختراع این حق در نظر گرفته شده است که در مدت ۱۲ ماه از تاریخ اولین ثبت اظهارنامه، اختراعش را در دیگر کشورهای عضو ثبت کند.

حق تقدم در کشورهای دوم در بررسی اوصاف تازگی و گام ابتکاری در واقع نقش تسلیم اظهارنامه را در کشور اول ایفا می‌کند.

بنابراین، حمایت‌های به عمل آمده به موجب حق تقدم به گونه‌ای است که با ثبت اظهارنامه در اولین کشور عضو معاهده، متقاضی ثبت از امتیازات پیش‌بینی شده در کشور اول برخوردار می‌شود و بیم از دست دادن امتیازات را در کشورهای دیگر از بین می‌برد و از دیگر سو این امکان را برای متقاضی فراهم می‌کند که از ثبت همزمان در کشورهای مختلف اجتناب شود و در فرصت دوازده ماهه به بررسی بازار اختراع بپردازد و در صورتی که صرفه اقتصادی داشته باشد اقدام به ثبت کند. همچنین فرصت برای ارائه تقاضای ثبت در کشورهای مختلف به موجب حق مذکور برای متقاضی ایجاد می‌شود. بنابراین، می‌توان گفت نهاد حقوقی «حق تقدم» نهادی است که حمایت کافی را برای صاحبان فکر ایجاد می‌کند تا آنان فارغ از دغدغه‌های قانونی حفاظت از پدیده فکری خود، به رسالت علمی خویش بپردازند.

لازم به ذکر است از آنجا که ایران عضو کنوانسیون پاریس است، آثار حق تقدم نیز در آن مجرا است و مقرراتی که در کنوانسیون پاریس بدان اشاره نشده است از قبیل نقش حق تقدم در بررسی فن یا دانش قبلی، در حقوق ایران پیش‌بینی شده است. لکن انتشار اختراع که معمولاً ۱۸ ماه از تاریخ اولین ثبت یا تاریخ حق تقدم صورت

پژوهش‌های حقوق تطبیقی _____ دوره ۱۹، شماره ۱، بهار ۱۳۹۴

می‌گیرد در حقوق ایران پیش‌بینی نشده است، در حالی که انتشار اختراع به موجب معاهده همکاری ثبت اختراع و کنوانسیون ثبت اختراع اروپایی باید طی ۱۸ ماه از تاریخ حق تقدم صورت گیرد. از آن‌جا که پیشرفت علمی متضمن انتشار اطلاعات است، پیش‌بینی چنین مقرره‌ای ضروری است.

۷. منابع و مأخذ

- [1] Mark A. Lemley, Colleen V. Chien, “Are the U.S. Patent Priority Rules Really Necessary?”, *Hastings law journal*, Vol 54, No 124, 2003
- [2] “Chapter 1- Priority under the Paris Convention”, Part IV, Chapter 1, 2012, available at: www.jpo.go.jp/tetuzuki_e/t_tokkyo_e/Guidelines/4_1.pdf
- [۳] میر حسینی، سید حسن، *حقوق اختراعات*، تهران، میزان، ۱۳۸۷.
- [4] Stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek v. Cyanamid Iberica, Akzo Nobel N.V., T 15/01. 20040617, 2004.
- [۵] اولاد، ذبیح اله، «حقوق و مدیریت ثبت اختراع (۲)»، *فصلنامه ریدگاه‌های حقوق قضایی*، دانشگاه علوم قضایی و خدمات اداری، ش ۱۳ و ۱۴، ۱۳۷۸.
- [6] Carvalho, Nuno Pires de, *The TRIPS Regime of Patent Rights*, Kluwer law international, 2002.
- [7] Chapter 2-“Fields of Intellectual Property Protection”, Available at: <http://www.wipo.int/about-ip/en/iprm/pdf/ch2.pdf> (2/11/2013).
- [8] gracie, “what is priority right?”, 8 September, 2010. Available at: <http://blog.patsnap.com/?p=468> (10/11/2013).
- [9] Pressman, David, *Patent It Yourself*, 13th edition, Nolo Press, 2008.
- [۱۰] وایپو با همکاری سازمان ثبت اسناد و املاک جمهوری اسلامی ایران، *ویژگی‌نامه*

محمود صادقی و همکار _____ مطالعه تطبیقی مفهوم و آثار...

- سمینار بررسی حقوق مالکیت‌های صنعتی در جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۷۵.
- [11] Kyle Grimshaw, International upheaval: Patent independence protectionists and Hague conference, Cite as 2001 Duke L. & Tech. Rev. 0020, 2001.
- [۱۲] پور محمدی، شیما، «مالکیت صنعتی در موافقتنامه تریپس و کنوانسیون پاریس»، *مجله حقوقی دادگستری*، ش ۵۰ و ۵۱، ۱۳۸۴.
- [۱۳] صالحی ذهابی، جمال، «تازگی، وصف ممتاز هر اختراع»، *فصلنامه دانشکده حقوق و علوم سیاسی*، دانشگاه تهران، دوره ۴۰، ش ۴، ۱۳۸۹.
- [۱۴] جعفر زاده، میر قاسم، محمودی، اصغر، «شرایط ماهوی حمایت از اختراع از نگاه رویه قضایی و اداره ثبت اختراع»، *مجله تحقیقات حقوقی*، ش ۴۲، ۱۳۸۴.
- [15] Lionel Bently, Brade Sherman, Intellectual property, first published, Oxford, 2001.
- [۱۶] شبیری زنجان، سید حسن، نجفی، حامد، «مطالعه تطبیقی ارزیابی و احراز گام ابتکاری در اختراعات»، *پژوهش‌های حقوق تطبیقی*، دوره ۱۵، ش ۴، ۱۳۹۰.
- [۱۷] صادقی، محمود، امینی، مهدی، «موجبات و آثار ابطال گواهینامه حق اختراع»، *مجله مطالعات حقوق تطبیقی*، دوره ۳، ش ۱، ۱۳۹۱.
- [۱۸] حبیبیا، سعید، «نظام حق اختراع ایران پس از پذیرش موافقتنامه راجع به جنبه‌های مرتبط با تجارت حقوق مالکیت فکری (TRIPS)»، *مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی*، ش ۶۶، ۱۳۸۳.
- [19] University Patent Inc. V. SmithKline Beecham Biological SA, G0003/98, 12/7/2000.